

Koštuřík, Pavel; Dočkalová, Marta

**Hrob H 14 kultury s moravskou malovanou keramikou v
Těšeticích-Kyjovicích, okr. Znojmo**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada
archeologicko-klasická.* 1992, vol. 41, iss. E37, pp. [25]-42

ISBN 80-210-0602-1

ISSN 0231-7915

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110148>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

PAVEL KOŠTUŘÍK — MARTA DOČKALOVÁ

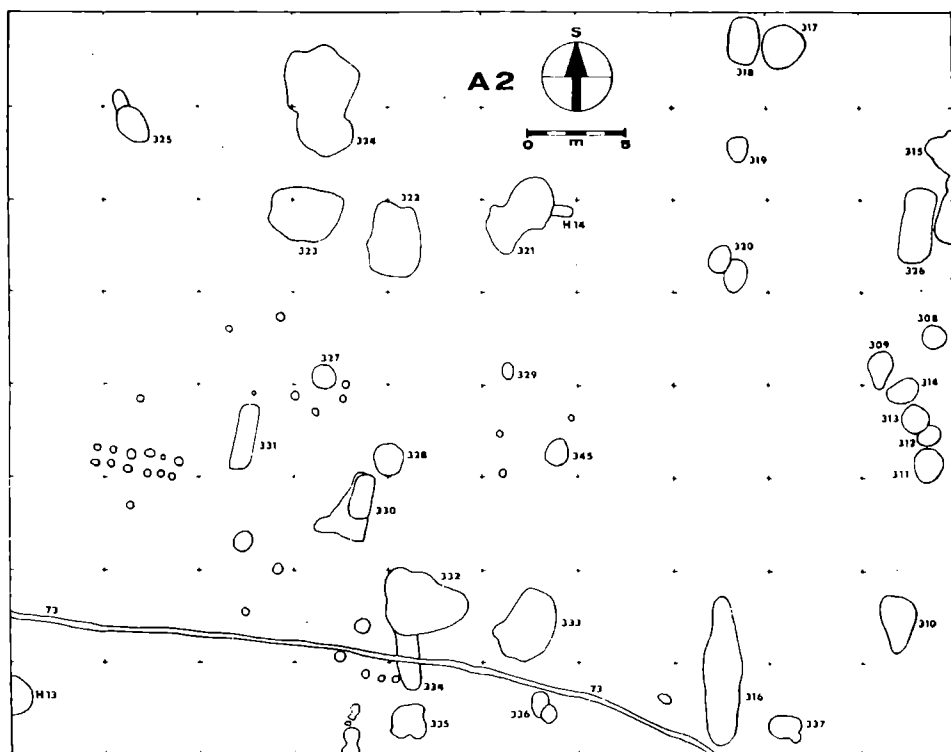
HROB H 14 KULTURY S MORAVSKOU MALOVANOU KERAMIKOU V TĚŠETICÍCH-KYJOVICÍCH, OKR. ZNOJMO

V posledních výzkumných sezónách se pozornost zaměřila na plochu sektoru A v trati „Sutny“, kde se provádí výzkum od roku 1986. Kromě zajímavých sídlištních objektů, části palisády a velkého množství kůlových jamek, bylo na této ploše objeveno a prozkoumáno také několik hrobů z mladší doby kamenné (KOSTUŘÍK 1992). Jejich výskyt a uložení nemá žádný systém, jak je to běžné na neolitických sídlištích. Dosavadní hroby lidu kultury s moravskou malovanou keramikou (dále MMK) byly zjištěny v různých částech zkoumaného sídliště a patří s největší pravděpodobností do různých časových fází této kultury. Některé z nich neměly žádnou výbavu, pouze hrob (H 3), který se nalézal v příkopu, jednoznačně datujeme podle keramiky do fáze IIa (KOSTUŘÍK 1972).

Hrob H 14 se nalézal v severní části sektoru A 2 (obr. 1), mimo území ohraničené vnější palisádou a byl rozpoznán při začišťování zkoumané plochy studentkou L. Krušinovou. Zpočátku se zdálo, že přímo souvisí se sídlištním objektem 321, ale po dalším začišťování se vyrýsoval jako samostatná hrobová jáma menších rozměrů. Další výzkum prokázal, že hrob H 14 byl sousedícím objektem č. 321 porušen a část kostry byla zničena.

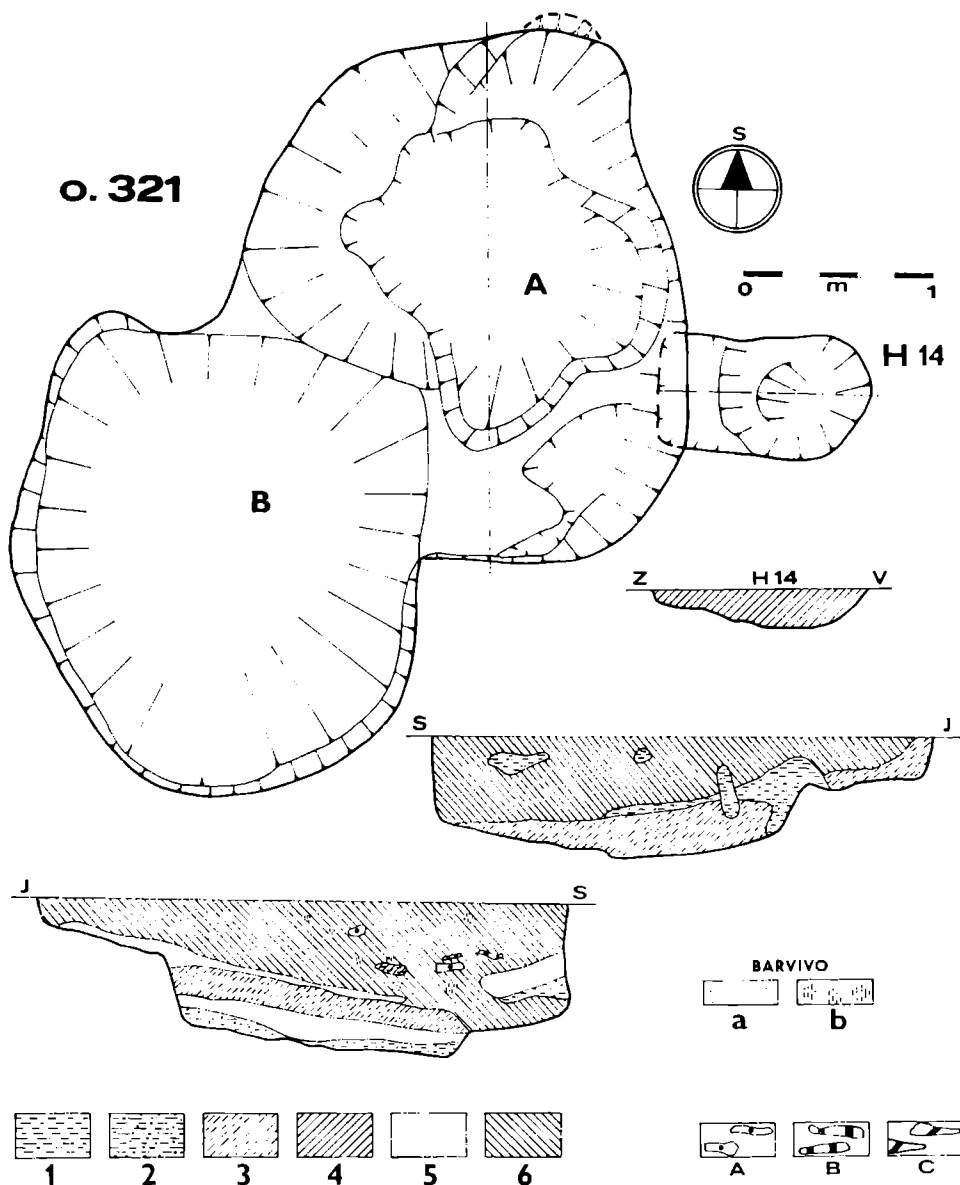
TERÉNNÍ SITUACE

Po odebrání nadložní vrstvy se vyrýsovala hrobová jáma ve tvaru nepravidelného obdélníku se zaoblenými rohy, která byla ve východní části širší a směrem k objektu 321 se zúžovala. Asi 85 cm od objektu 321, který byl mladší a hrob H 14 porušoval, se objevilo velké množství červeného barviva. Tímto barvivem byla nasycena zemina zásypu do hloubky 10 cm. Povrchové rozlišení hranic mezi objektem a hrobovou jámou se nedalo jednoznačně stanovit (obr. 2; tab. 1). Vlastní zásyp hrobové jámy byl hnědý a zřetelně se kromě povrchové vrstvy odlišoval

Obr. 1. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Plocha sektoru A 2.

od výplně objektu 321. Rozměry hrobové jámy: maximální délka = 85 cm, maximální šířka = 60 cm, šířka v zúžené části = 50 cm a maximální hloubka 17 cm od sprašového podloží. Stěny hrobové jámy byly šikmé a pozvolna přecházely v rovné dno. Pouze na rozhraní hrobové jámy a objektu 321 se zásyp vklíňoval do sprašové stěny. Hrob se zahluhoval do podloží ve směru V – Z. Po odebrání 5 cm mocné vrstvy vystoupila ve východní části silně popraskaná lebka, která spočívala na levé tváři pod lebku v místě týlního otvoru leželo pět krčních obratlů. Dolní čelist předním okrajem překrývala zlomek levého klíčku a úlomek lopatky. Z levé části těla zůstala zachována kost pažní a kosti předloketní spojené v kloubu loketním, přestože předloktí bylo distálně zlomené. Podél vnitřní hrany levého humeru ležel dlaní vzhůru, skelet ruky zápěstí směřovalo k hlavě a články prstů k loketnímu kloubu (tab. II). Kostra ruky ležící na levé straně těla, uložením v této nálezové situaci vytvářela dojem, že patří k levé ruce. Po provedení podrobnější anatomické studie je však jednoznačné, že jde o pozůstatek pravé ruky uložené na levé straně těla. Kromě skeletu z pravé ruky se ještě zachoval úlomek lopatky a kloubní hlavice humeru uložené v pravé části těla. Zbývající části kostry se v tomto místě nezachovaly.

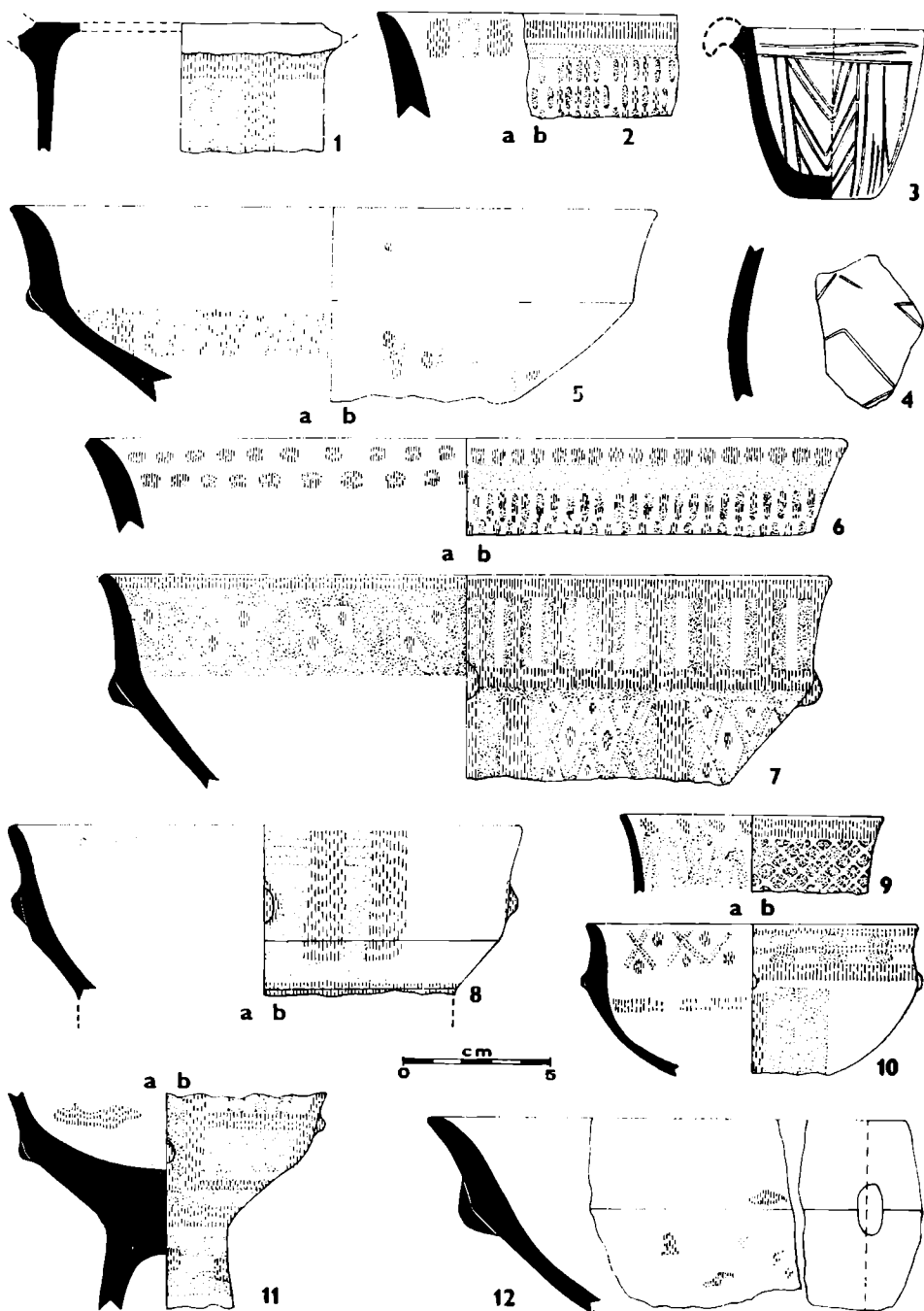

Obr. 2. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Objekt 321 a hrob H 14.

Orientace dochované kostry: hlava směřovala na V, obličej na JZ. Nálezy: jediným výrazným datovacím prostředkem je menší zlomek nádoby zdobený rýsováním (obr. 3 : 3). Tento fragment ležel 14 cm od spodní čelisti a 25 cm od lokte skrčené ruky (tab. II). Z terénní situace jednoznačně vyplývá, že kostrový hrob byl porušen objektem 321, který zničil kostru pohřbené ženy přibližně od poloviny těla směrem k dolním kon-

Tab. I. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Celkový pohled na porušený hrob H 14.

Obr. 3. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. 1—2, 4—12 — výběr keramických zlomků z objektu 321. 3 — klasický koflík z hrobu H 14.

Tab. II. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Detailní záběr na hrob H 14.

četinám (tab. I). Sledováním archeologického materiálu v objektu 321 zjišťujeme zajímavou nálezovou situací mezi porušeným hrobem H 14 a sídlištním objektem 321. Z rozptýlení archeologického materiálu vyplývá, že objekt 321 musel být hlouben tak, že obě jeho poloviny dosahovaly různých hloubek (část A 60 cm, část B až 100 cm). Přibližně ve stejné době či o něco dříve byl vyhlouben hrob H 14, který se pokoušíme v rámci nálezové situace vyhodnotit a najít vzájemný vztah mezi ním a objektem 321 (obr. 2). Postupným rozšiřováním objektu došlo k porušení hrobu. Z něho se **kosti ženy**, pohřbené ve stáří 30 až 35 let, dostaly do větších hloubek objektu, stejně jako dva fragmenty porušené nádoby. Jeden se nacházel poblíž kontrolního bloku mezi polovinami objektu v hloubce kolem 60 cm, druhý přímo v kontrolním bloku. V době porušení hrobu H 14 nutně musel být objekt 321 obnažen, jinak by se do něho mohly stěží dostat lidské kosti pochované ženy a část nádoby, která původně ležela mezi dolní čelistí a loktem ruky, jak to potvrzuje nálezová situace. Ze zjištěné polohy kostry vyplývá, že jak část přídavné nádoby, tak i část kostry byly postupným rozšiřováním objektu 321 porušeny a dostaly se do otevřeného objektu 321. Uložení kostrového hrobu vedle sídlištního objektu 321 bylo starší než vyhloubení objektu, nebo časově velmi blízké. Výplň objektu tvoří především keramický materiál kultury s MMK, osteologické nálezy a též menší počet fragmentů kultury s lineární keramikou (obr. 3 : 4), které byly pozorovány hlavně ve vrstvě pod povrchem objektu a mohly se tam dostat při různých úpravách z okolí. Též mají zastoupení i v níže položených vrstvách. Pro bližší časové zařazení hrobu H 14 je nutná analýza archeologických pramenů s vypovídací hodnotou.

OSTEOLOGICKÉ NÁLEZY V OBJEKTU 321

Při odkrývání povrchové části plochy celého objektu 321 byly nalezeny drobné úlomky štípaných zvířecích kostí, z nichž lze určit zlomek pravé horní čelisti s částí silně opotřebovaných zubů (P4, M1, M2) prasete divokého (*Sus scrofa*), izolované zuby (P4, M1) a druhý článek prstu (PII) z nohy tura (*Bos primigenius*), proximální úlomek z kostry jelena (*Cervus elaphus*).

Pravá polovina objektu 321 – plocha A:

V narušené hrobové jámě byla odkryta sekundárním zásahem poškozená neúplná kostra dospělé ženy H 14 (tab. II), (nálezné okolnosti popsány v popisu terénní situace).

Z hloubky 20 až 80 cm byly vyzvednuty drobné zlomky převážně štípaných, tlučených nebo rozbitých kostí zvířat (prase, kráva, srnec) z různých částí skeletů (obratle, ulna, humerus, lopatka, falangy, tarsální kůstky) částečně zasintrované. Důležitý je zde nález zlomku podélně rozštípnutého metakarpu srnce, který ležel v blízkosti lidské kostry H 14. Druhá část tohoto metakarpu, byla sekundárně přemístěna spolu s pozůstatky kostry H 14 do střední části objektu.

Střední část objektu 321 – kontrolní blok:

Z kontrolního bloku byla vyzvednuta část lidských kostí patřících k narušené kostře H 14. Jde o nálezy postkraniálního skeletu: neúplná stehenní kost (femur), zlomek kosti vřetenní (ulna), části kosti lýtkové (fibula), fragment žebra (costa), úlomek stydké kosti pánevní (os ischii), a článku z nohy (metatarsus I). Gracilní a anatomická stavba jednotlivých kostí je totožná se skeletem ženy H 14, jejíž pozůstatky byly pouze druhotně přemístěné z okrajové části objektu. Tuto skutečnost potvrzuje i nález druhé poloviny metacarpu srnce spojující se v jednu i když neúplnou kost téhož jedince.

Nejobsáhlejší jsou nálezy zvířecích pozůstatků ze střední části objektu. Různorodé zlomky kostí lebečních, části čelistí a paroží, metatarzální kůstky, falangy, částečně nebo značně zasintrované. Nálezy kostí jsou však pouze ze srnce (*Capreolus capreolus*) a jelena (*Cervus elaphus*).

Levá polovina objektu 321 – plocha B

V horní části plochy (čtverec b), a v dolní části plochy (čtverec c) byly nalezeny pozůstatky z lidské kostry. Tento nález patrně s nálezy v tomto neolitickém objektu nesouvisí. Především proto, že byl nalezen ve značné hloubce od 80 do 100 cm. Všechny kosti mají zcela odlišné zbarvení. Uložení v jiných podmínkách způsobilo vytvoření silného sintru na lidských kostech, mající stejný charakter jako na kostech zvířat v tomto objektu. V horní ploše to byly části kosti křížové (os sacrum), tělo bederního obratle (vertebra lumbalis), proximální části kostí holeních (tibiae) neúplné kosti stehenní (femur). Z dolní části plochy objektu jsou to zlomky pánve (os ischii), část těla kosti stehenní (femur) a úlomky obratlů (vertebrae). Patrně se jedná o pozůstatky téhož jedince, dle otevřeného tvaru incisura ischiadica major na kosti pánevní pohlaví ženského.

Vyzvednuté zvířecí kosti, převážně štípané úlomky, zlomky a fragmenty jsou z různých částí koster jednotlivých lovených zvířat. Drobné zlomky a úlomky čelistí, obratlů, žeber a podélně štípaných dlouhých kostí (ulny, radia, tarsální a metatarsální kosti, a pod.).

Přehled výskytu četnosti nálezů zvířecích kostí v objektu 321

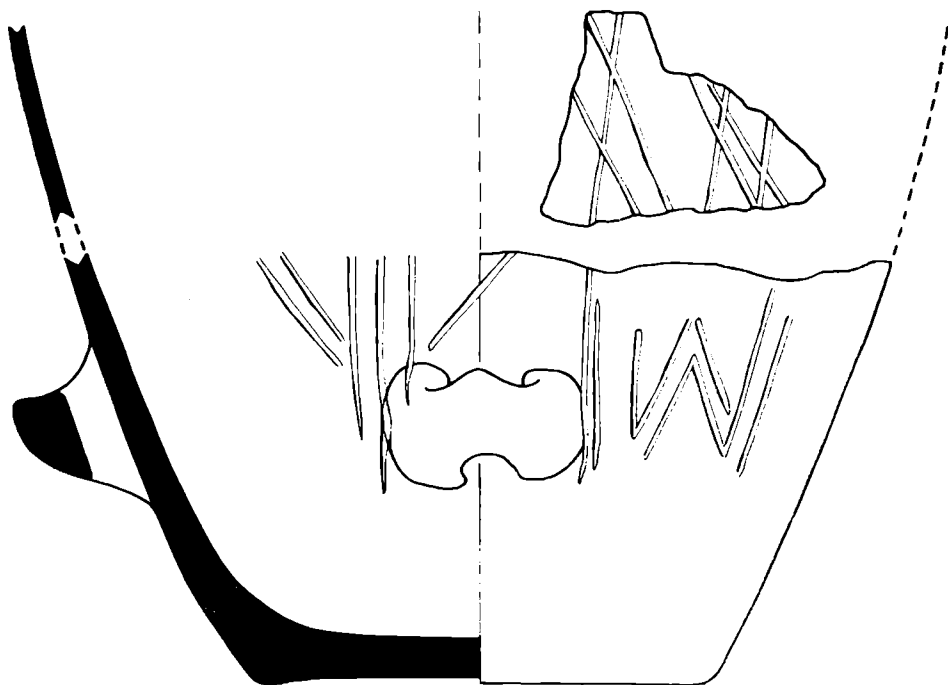
	<i>Cervus elaphus</i>	<i>Capreolus capreolus</i>	<i>Bos primigenius</i>	<i>Sus scrofa</i>
Cornua		+	+	
Neurocranium	+	+		
Splanchnocran.				+
Dentes			+	+
Mandibula	+	+		+
Vertebrae	+			
Costae	+			
Scapula	+		+	
Humerus	+	+	+	
Radius				
Ulna	+	+	+	
Metacarpus	+	+		
Pelvis		+		
Tibia	+		+	

	Cervus elaphus	Capreolus capreolus	Bos primigenius	Sus scrofa
Fibula	+			
Tarsus	+	+		
Calcaneus				+
Metatarsus	+	+		
Phalanx I	+ +	+		
Phalanx II				
Různé	+ + +	+ +		

Nálezy osteologických pozůstatků v objektu 321 mají převážně charakter potravních zbytků, dokládající lov.

ANALÝZA KERAMICKÉHO MATERIÁLU

Chronologické zařazení objektu 321 a hrobu H 14 v rámci kultury s MMK prokazuje nejcitlivěji keramika, která v tomto souboru představuje rozmanité třídy. Jednak se objevuje hrubší sídlištní keramika zdobená žlutočervenou malbou, jednak se zde objevily velmi dokonalé keramické fragmenty zdobené malováním a plastickou výzdobou (obr. 3). V menší míře je zastoupena keramika zdobená rýsováním (obr. 4). Ta se

Obr. 4. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Část putny z objektu 321.

objevila především na klasickém koflíku ležícím v bezprostřední blízkosti kostry a další keramické fragmenty pocházející i z objektu 321. Určování a třídění výzdoby se důsledně přidržuje „kódu“ s odpovídajícími čísly (PODBORSKÝ – KAZDOVÁ – KOŠTUŘÍK – WEBER 1977) Klasický koflík (611), který se nacházel v bezprostřední blízkosti kostry, zdobí rýsovaná výzdoba provedená dvojitou tenkou, místy hrubší linií. Vytváří na těle této keramické třídy prostřednictvím klikatky (05) motiv skupinových klikatek ve vertikálních pruzích (093). Místy je ovšem výzdoba provedena nedbale, což je běžné u funerální keramiky i z jiných pravěkých období (obr. 3 : 3). Další nálezy poblíž kostry nebyly. Pro celkové postavení kostrového hrobu H 14 je důležitý rozbor nálezů z objektu 321, v němž se dodatečně našly dva fragmenty zdobené rýsováním, které pocházejí z klasického koflíku a byly odlomeny z tohoto tvaru při porušení hodnoceného hrobu. Kromě nich tvořila výplň objektu hrubší nezdobená keramika, ale i keramické fragmenty zdobené malováním. Pocházejí především z mís a z mís na nožce. Při hodnocení malované ornamentace zjišťujeme na jednotlivých keramických zlomcích prvky jako kosočtverec (02), těliska přímá (17), pruhy (09), elipsy (16) a přesypací hodiny (51). Nanášení těchto výzdobných prvků na keramiku vytvořilo rozmanité motivy malované ornamentace, z nichž jsou nejčitelnější pravá šachovnice (011) zdobící část plecí mísy (obr. 3 : 6), dále se objevuje různé uspořádání plošných pruhů vertikálních, horizontálních nebo šikmých (022), s nimiž se setkáváme nejčastěji (obr. 3 : 1,11). Méně časté jsou plošné pruhy horizontální (022) tvořící často pouze doplněk výzdoby (obr. 3 : 2,6). Charakteristickou výzdobou je rovněž motiv tvořený tělisky vertikálními (062), která zdobí plece mísy (obr. 3 : 2,6). K ojedinělým malovaným motivům patří pseudospiraloidní háčky (044) — obr. 3 : 7a a motiv „přesypacích hodin“ zastoupený variantou motýlovité „přesypací hodiny“ (143) vystupující na jednom keramickém fragmentu (obr. 3 : 7b). Zcela výjimečně nalzáme motiv sítě (072) na části hrdla pohárku (obr. 3 : 9).

V nepatrné míře se v náplni objektu setkáváme s rýsovanou výzdobou, která je kromě nevýrazných keramických zlomků zastoupena na větší části putny, kde vytváří ne dosti čitelnou výzdobu a rovněž rýsování místy hrubne. Dokonce v určité části nastupují jednoduché hrubší linie, typické spíše až pro následující fázi Ib (obr. 4).

Shrneme-li poznatky získané podrobnou analýzou výzdoby na keramice můžeme konstatovat, že jak malovaná, tak i rýsovaná ornamentace zapadá do rámce výzdobných projevů nejstaršího úseku kultury s MMK. Přítomnost malovaných motivů nevybočuje z rámce fáze Ia a potvrzuje, že keramická náplň objektu 321 jednoznačně patří nejstaršímu úseku vývoje kultury s MMK. Rovněž rýsovaná výzdoba jak na keramických zlomcích z objektu 321, tak i na klasickém koflíku z hrobu H 14 nese všechny znaky fáze Ia. Určité hrubnutí rýsované výzdoby u putny (obr. 4) a místy nedbalé provedení rýsované výzdoby u klasického koflíku (obr. 3 : 3), pocházejícího z hrobu, signalizuje mladší postavení v rámci fáze Ia. Polohu klasického koflíku nelze podle umístění dalších jeho fragmentů z objektu 321 přesně stanovit, neboť při narušení hrobu mohlo dojít i k posunu jeho původního uložení.

ANALÝZA ANTROPOLOGICKÉHO MATERIÁLU

Z výzkumu neolitického sídliště v Těšeticích byly doposud známé nálezy pěti kostrových hrobů (H1, H3, H4, H6, H8), datované moravskou malovanou keramikou LORENCOVÁ 1972, 1975—1976, 1988). V roce 1988 na tomto nalezišti byl odkryt další hrob H 14 s neúplnou kostrou dospělé ženy. Kosterní pozůstatky z hrobové jámy H 14 datované klasickým koflíkem jsou neúplné a značně gracilně stavěné. Lebka je jemně modelovaná, mírně poškozená zvláště v obličejové části (tab. III), s chybějící bází lebeční (tab. V). Čelo je středně vysoké, postorbitálně zúžené, strmě klenuté se slabou glabelou (tab. IV) a stejně slabé jsou i nadočnicové oblouky.

Bradavkové výběžky jsou střední velikosti (tab. IV), na levé straně lebky je vytvořená supramastoidální hrana (tab. III). V normě vertikální má lebka elipsoidní tvar (tab. V), středně obliteratedé švy. V týlním pohledu (tab. III) je lebka široká a nízká, pentagoidního tvaru s maximální šířkou lebky umístěnou na temenních kostech. Celková gracilní stavba, stav obliterace lebečních švů, síla lebečních kostí a modelace této lebky odpovídá pozůstatkům dospělé ženy v adultním věku.

Dolní čelist je krátká a široká, středně vysoká (tab. VI). Kompletně zachovalý chrup v dolní i horní čelisti (tab. VI) je středně abradován. Třetí molár z levé strany nebyl ještě zcela v opozici. Střední stupeň zubní abraze odpovídá věku 30 až 35 let.

Na obratlech krční páteře jsou patrné počáteční artické změny. Dlouhé kosti jsou úzké, značně gracilně stavěné. Kost pažní (humerus) s poškozenou kloubní hlavicí, má perforovanou fossa olecrani což nacházíme většinou u slabších ženských skeletů. Na této kosti jsou ale také velmi silné drsnatiny pro svalové úpony, zvláště v místech úponu m.deltoides vytvořený hřeben přechází téměř v hrbol. Tato žena byla patrně zvyklá na těžkou fyzickou práci, měla velmi dobře vyvinuté svaly pažní.

Doposud známé nálezy kosterních pozůstatků z Moravy, datované moravskou malovanou keramikou, nejsou početné. J. Jelínek (1964) zpracoval nálezy koster z lokalit Komín, Holubice, Královo Pole, Střelice I, II, IV, V. Na těchto lokalitách byly nalezeny kostry čtyř mužů, dvou žen a dítěte z nichž se zachovaly jen lebky nebo jejich neúplné části, s dolní čelistí. Kompletně zachovalé celé kostry mužů byly nalezeny v Kloboukách u Brna (Stloukal 1968) a Těšeticích-Kyjovicích (Lorencová 1972).

Z mozaikového výskytu jednotlivých nálezů nelze vyvozovat jednoznačné závěry, doposud máme k dispozici nesourodý kosterní materiál. V případě nového nálezu v objektu 321, sekundární poškození kostrového hrobu H 14, částečně narušilo výpovědní hodnotu tohoto ojedinělého nálezu. I když kosterní pozůstatky této ženy zemřelé ve věku 30 až 35 let nejsou úplné, je potřebné provést podrobnou antropologickou studii spolu s revizí dosavadních kosterních nálezů z moravské malované kultury na Moravě, neboť výjimečnost tohoto nálezu si to vyžaduje.

Tab. III. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Lebka ženy z hrobu H 14, v norma facialis a occipitalis.

Tab. IV. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Lebka ženy z hrobu H 14, v norma lateralis.

Tab. V. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Lebka ženy z hrobu H 14, v norma verticalis a basilaris.

Tab. VI. Těšetice-Kyjovice, okr. Znojmo. Dolní a horní čelist ženy z hrobu H 14, v norma occlusalis a lateralis.

ZÁVĚRY

Postavení porušeného hrobu H 14 je zcela výjimečné v rámci kultury s MMK, neboť podle klasického koflíku, který hodnocený hrob spolehlivě datuje, můžeme tvrdit, že hrobový celek představuje prokazatelně nejstarší nález tohoto druhu, který byl na Moravě učiněn. Do I. stupně kultury s MMK zřejmě náleží i některé kostry ze sídliště v Těšeticích, které byly získány v počátečních etapách systematického výzkumu, ale chyběl v nich průkazný datovací materiál (PODBORSKÝ 1975–1976, 178). Jiné zmínky o hrobech nositelů kultury s MMK patří až do fáze Ib, kam můžeme podle keramické výbavy zařadit hrob z Jaroměřic n. R., který je ovšem žárový (KOSTUŘÍK 1979, 14–17). Další hroby z období kultury s MMK pocházejí spíše až z II. stupně, a to buď z fáze IIa či z fáze IIb (KOSTUŘÍK 1973, 23–25).

Podle hodnocení keramického materiálu jak z hrobu H 14, tak i z objektu 321 docházíme k závěrům, že keramický materiál s vypovídací hodnotou představuje znaky, které jsou typické pro nejstarší období kultury s MMK – fázi Ia. Patří k nim z prvků malované ornamentace elipsy, tělíska, dále z variant malovaných motivů šachovnice, motiv tvořený tělisky a další motivy, které vydělila pro nejstarší období E. Kazdová (1983, 121–123). Další výzdobné motivy malované ornamentace zjištěné ve sledovaném objektu nevybočují z rámce nejstarší fáze Ia kultury s MMK, a tak nepřímou datují hodnocený hrob H 14 do nejstaršího úseku této kultury. Jisté náznaky relativně mladšího postavení v rámci fáze Ia snad naznačuje rýsovaná ornamentace, která se v určitých provedeních odlišuje od klasické rýsované ornamentace nejstaršího období kultury s MMK a blíží se výzdobným projevům, které spojujeme již s fází Ib kultury s MMK. Je to přirozený proces vývoje, v němž některé znaky nekončí náhle, nýbrž postupně přecházejí v další období. Tento vývoj v I. stupni kultury s MMK naznačila E. Kazdová na základě studia velmi početných souborů a jak se v současném stádiu poznání zdá, musíme jí dát zcela za pravdu (KAZDOVÁ 1984, 254–261).

Rovněž vzájemné postavení hrobu H 14 a sousedního objektu 321, který tento hrob porušil, svědčí o skutečnosti, že hrob byl zahlouben s největší pravděpodobností o něco dříve než objekt 321, ale můžeme připustit i výklad, že časové rozdíly mezi oběma objekty nebyly velké. Nejdůležitější je ta skutečnost, že objekt 321 v době, kdy porušil vedle ležící hrob H 14, musel být otevřen a jen tak se do tohoto objektu mohla dostat část kostry pohřbené ženy a dva fragmenty klasického koflíku. Tento předpoklad je pravděpodobný, neboť podle vrstev zásypu objektu 321 můžeme konstatovat, že jeho zasypání neproběhlo naráz, nýbrž postupně (obr. 2). Též přítomnost keramických fragmentů kultury s lineární keramikou svědčí o různých procesech zanášení sídlištního objektu 321, do něhož se mohl dostat materiál z okolních sídlištních objektů či vrstev. Jak zobrazuje celkový plán sektoru A 2 (obr. 1) je zřejmé, že na této ploše při husté sídlištní zástavbě, doložené již od počátku neolitu, není tento proces vyloučen, ba naopak s ním musíme počítat.

Rozbor terénní situace, přítomnost zlomků klasického koflíku z hrobu

H 14 v sousedním objektu 321, výskyt části porušené kostry pohřbené ženy z hrobu H 14 v objektu 321 spolehlivě prokazuje, že hodnocený hrob byl sousedním objektem porušen a je tedy starší či téměř současný. Podle rýsované výzdoby na klasickém koflíku z hrobu H 14 a na základě malované a rýsované ornamentace dochované na keramických fragmentech z objektu 321 je postavení hrobu v rámci existence kultury s MMK zcela jednoznačné a není sporu o tom, že hodnocený hrob H 14 byl vyhlouben vedle sídlištního objektu 321 spíše v závěrečném období fáze Ia kultury s MMK.

LITERATURA

- JELÍNEK, J. 1964: Anthropologie der jüngeren Steinzeit in Mähren. *Anthropos* č. 16 (N. S. 8), Brno.
- LORENCOVÁ, A. 1972: Hrob nositele kultury s moravskou malovanou keramikou v opevněné části neolitického sídliště v Těšeticech-Kyjovicích, *SPFFBU E* 17, 61—63.
- LORENCOVÁ, A. 1975—1976: Pozůstatky lidských koster z neolitického sídliště v Těšeticech-Kyjovicích. *SPFFBU E* 20—21, 195—197.
- LORENCOVÁ, A. 1988: Antropologická expertiza. 4. Těšetice-Kyjovice. Rondel osady lidu s moravskou malovanou keramikou, Brno.
- KAZDOVÁ, E. 1983: K vybraným chronologickým znakům kultury s MMK, *SPFFBU E* 28, 113—126.
- KAZDOVÁ, E. 1984: Těšetice-Kyjovice 1/Starší stupeň kultury s moravskou malovanou keramikou, Brno.
- KOŠTUŘÍK, P. 1972: Hrob kultury s moravskou malovanou keramikou v opevněné části neolitického sídliště v Těšeticech-Kyjovicích, *SPFFBU E* 17, 55—59.
- KOŠTUŘÍK, P. 1973: Die Lengyel-Kultur in Mähren. Die jüngere mährische bemalte Keramik, *ŠtAÚ Brno I* 6, Praha.
- KOŠTUŘÍK, P. 1979: Neolitické sídliště s malovanou keramikou u Jaroměřic n. R., *ŠtAÚ Brno VII* 1, Praha.
- KOŠTUŘÍK, P. 1992: Systematický výzkum neolitického sídliště u Těšetice-Kyjovic (okr. Znojmo) v letech 1986—1990, v tisku.
- PODBORSKÝ, V. 1975—1976: Hlavní výsledky v Těšeticech-Kyjovicích za léta 1964—1974, *SPFFBU E* 20—21, 175—184.
- PODBORSKÝ, V. — KAZDOVÁ, E. — KOŠTUŘÍK, P. — WEBER, Z. 1977: Numerický kód moravské malované keramiky. Problémy deskripce v archeologii, Brno.
- STLOUKAL, M. 1968: Antropologický posudek o kostře z hrobu s moravskou malovanou keramikou, *AR XX* 2, 150—151.

DAS GRAB H 14 DER KULTUR MIT MÄHRISCHER BEMALTER KERAMIK AUS TĚŠETICE-KYJOVICE, BEZIRK ZNOJMO

Das Grab H 14 befand sich ungefähr in der Mitte der Fläche des Sektors A 2, in ihrem nördlichen Teil und außerhalb des durch die äußere Palisade begrenzten Territoriums (Abb. 1). Anfangs schien es, daß es direkt mit dem Siedlungsobjekt

321 zusammenhängt, die weiteren Forschungen zeigten allerdings, daß es sich um eine selbständige Grabgrube handeln dürfte, die zum Teil durch die Ausweitung des Objektes 321 gestört ist (Abb. 2). Durch die allmähliche Ausweitung des Objektes 321 kam es an der Ostseite zur Störung des Grabes H 14, in dem ein Frauenskelett im Alter von etwa 30–35 Jahren in hockender Position zum Teil zerstört wurde. Der Unterteil des Skeletts fehlt ungefähr von den Hüften herab, und bei diesem Eingriff kam es auch zur Zerschlagung einer klassischen Tasse mit geritzter Verzierung. Diese Verzierung stellt ein Motiv von Zick-Zack-Linien (093) in Gruppen in vertikalen Streifen dar. Die verzierte klassische Tasse als Beigabegefäß datiert diesen beschädigten Komplex in die Phase Ia der Kultur mit mährischer bemalter Keramik (*im weiteren nur »MBK«*).

Die Analyse der Terrainsituation, die Anwesenheit eines Teiles der klassischen Tasse aus dem Grab H 14 im Nachbarobjekt 321, das Vorkommen des beschädigten Skeletts einer bestatteten Frau aus dem Grab H 14 im Objekt 321 beweisen zuverlässig, daß das analysierte Grab durch das Nachbarobjekt beschädigt wurde und folglich älter oder fast gleichzeitig ist. Aufgründ der geritzten Verzierung auf der klassischen Tasse aus dem Grab H 14 sowie aufgrund der auf den keramischen Fragmenten aus dem Objekt 321 erhalten gebliebenen gemalten und geritzten Ornamentierung ist die Lage des Grabes im Rahmen der Existenz der MBK-Kultur eindeutig beweisbar, und es besteht kein Zweifel darüber, daß das analysierte Grab H 14 neben dem Siedlungsobjekt eher gegen Ende der Phase Ia der MBK-Kultur ausgetieft wurde.